

การสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน
The Expression of Belief Through Korat Folk Song Performances
In the Context of Votive Offering

นีรนุช กมลยะบุตร¹

Neeranuch Kamalyaputra

Article History

Received: November 24, 2020

Revised: December 20, 2020

Accepted: June 21, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน และการให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน 2. กลุ่มหมอลำโคราช จำนวน 9 คน และ 3. กลุ่มผู้มาแก้บน จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน ประกอบไปด้วย 7 ลักษณะ ได้แก่ 1. รูปแบบฉันทลักษณ์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสมบูรณ์แบบ ทำให้ยังคงถูกนำมาใช้จนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง 2. ประเภทของเพลงโคราช สามารถแบ่งได้ตามพัฒนาการของเพลงหรือโอกาสที่จะเล่นก็ได้ โดยต้องใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด 3. การเขียนกลอนเพลงโคราชต้องใช้สติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ และประสบการณ์ในการแต่งกลอนเพลง 4. การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราช มีการปรับเปลี่ยนในบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมตามยุคสมัยแต่ยังคงความสวยงามไว้เช่นเดิม 5. ท่ารำที่ใช้ในการแสดงเพลงโคราช เน้นการให้จังหวะมากกว่าความอ่อนช้อยงดงาม 6. สถานที่ทำการแสดงเพลงโคราชแก้บนมีการจัดการแสดงทุกวันทั้งบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และวัดศาลาลอย และ 7. อัตราค่าจ้างของการแสดงเพลงโคราชแก้บน (ต่อชั่วโมง) แบ่งเป็นชุดเล็ก 899 บาท ชุดกลาง 1,099 บาท และชุดใหญ่ 1,999 บาท

สำหรับบทบาทหน้าที่ของการแสดงเพลงโคราชตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 1. หน้าที่ที่สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตและยังคงทำหน้าที่นั้นในปัจจุบัน โดยวิเคราะห์ในระดับปัจเจก ได้แก่ ช่วยให้หมอลำเพลงมีสมาธิ ปฏิภาณไหวพริบ รวมถึงช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายของหมอลำให้แข็งแรง ระดับชุมชน ได้แก่ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษ การสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่นและแตกต่าง ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน และระดับสังคม เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษา

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Communication Arts, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University.

*Corresponding author Email: neeratra@gmail.com

ค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ 2. หน้าที่ที่คลี่คลายที่มีตั้งแต่ในอดีต ซึ่งปัจจุบันยังคงมีอยู่แต่ไม่เหมือนเดิมทั้งหมด โดยวิเคราะห์ในระดับปัจเจก คือ ให้สุนทรีย์และความบันเทิงแก่ผู้ฟัง ระดับชุมชน คือ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และระดับสังคม คือ การขัดเกลาทางสังคมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ตีร่วมกัน 3. หน้าที่ที่หายไปที่มีเฉพาะในอดีต ซึ่งในปัจจุบันไม่มีแล้ว โดยวิเคราะห์ในระดับปัจเจก คือ การเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมโดยหมอเพลงโคราช ระดับชุมชน คือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชน และระดับสังคม คือ การปลูกฝังค่านิยมที่ดีทางสังคม และ 4. หน้าที่ที่เพิ่มใหม่ซึ่งยังไม่เคยเกิดขึ้นในอดีต มีเฉพาะในปัจจุบัน ระดับปัจเจก คือ เป็นที่พึ่งทางจิตใจในยามวิกฤต ระดับชุมชน คือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา และระดับสังคม คือ การขยายเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา และยกระดับการเป็นศิลปินแห่งชาติ

และการให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน โดยวิเคราะห์ในด้านผู้ผลิต คือ หมอเพลง และด้านผู้บริโภค คือ ผู้มาแก้บน พบว่าทั้งด้านผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ให้ความหมายของคุณค่าไว้ตรงกัน ดังนี้ การวางแผนภูมิปัญญาท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการระลึกถึงวีรกรรมของท้าวสุรนารี นอกจากนี้ยังพบว่ามีส่วนที่มีเฉพาะหมอเพลงได้ให้ความหมายไว้ คือ การสร้างรายได้ การส่งเสริมสุขภาพ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และในส่วน ผู้มาแก้บนได้ให้ความหมายไว้ คือ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

คำสำคัญ: ความเชื่อ เพลงโคราช การแสดงเพลงโคราช พิธีกรรมการแก้บน

Abstract

The objectives of this research were to study a Korat folk song performance in the context of a votive offering, roles of a Korat folk song performance in the context of a votive offering, and value definition of a Korat folk song performance in the context of a votive offering. The study was qualitative research obtained by In-depth interviews and Non-participant observation of 3 target groups with 27 persons in total; 1. Professional, 6 persons; 2. Mo Phleng (singer), 9 persons; and 3. Votive offeror, 12 persons.

The findings showed that Korat folk song performance consists of 7 features; 1. Versification, the complete local wisdom which is used until now with no modification; 2. Formats of Korat folk song are distributed by music development or an occasion of performance but the versification must remain; 3. Writing lyrics of Korat folk song requires intelligence, aptitude, and experience of the writer; 4. The costume of the performer is changed by the changing of time but the magnificence remains; 5. Dancing during the performance are performed with rhythm more than delicacy; 6. Venues of performance are the area around Thao Suranari Monument and in Sala Loi Temple; and 7. Compensation for performance is 899 baht for a small group of performers, 1,099 baht for a medium group, and 1,999 baht for a large group.

Roles of a Korat folk song performance in the context of a votive offering are; 1. A role that is inherited from the past and still performs today, to analyze individually, performing Korat folk song promotes Mo Phleng a concentration, aptitude, and healthy body. To analyze according to a community, Korat folk song performance passes on local wisdom, reflects an identity of a community, and promotes having a career for local people. And to analyze according to social, Korat folk song performance is a key to studying history. 2. An unfolding role that existed in the past which still exists but not all the same, to analyze individually, performing Korat folk

song gives listeners an aesthetic and entertainment. To analyze according to a community, it is the center of the minds of people in the community. And to analyze according to social, it helps people in the community share a good conscience. 3. The missing role that was specific to the past but no longer exists at present, to analyze individually, Mo Phleng are cultural leaders. To? analyze according to a community, it disseminates information to people in a community. And to analyze according to social, it is the cultivation of social value; and 4. A role that has not happened in the past but happens at present, to analyze individually, it is a mental refuge in times of crisis. To analyze according to a community, it promotes tourism in the community and Nakhon Ratchasima province. And to analyze according to social, it helps in expanding network with educational institutions and raises the level of being a national artist.

Finally, the value definition of a Korat folk song performance in the context of a votive offering. To analyze in production, the producer is Mo Phleng and the consumer is the votive offeror. Both producer and consumer value Korat folk song in the same ways; cherishing local wisdom, dignity in community identity, conservation of cultural heritage, and remembrance of the bravery of Thao Suranari. Furthermore, Mo Phleng also values it as income making, good health-promoting, and spending time wisely. Votive offerors value it as a mental refuge and tourism promotion.

Keywords: Belief, Korat folk song, Korat folk song performance, Votive offering

บทนำ

งามพิศ สัตย์สรวง (2538) กล่าวว่า ชาวไทยแต่ในอดีตนั้นวิถีชีวิตมีความเชื่อที่เกี่ยวพันกับเรื่องภูตผีวิญญาณ ผีสางเทวดา ซึ่งอดีตศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์อิทธิพลต่อวิถีชีวิต สังคมไทยในอดีตต่างพยายามแสวงหาพลังอำนาจให้กับตนเอง เพื่อให้ได้รับการยอมรับและเพื่อการอยู่รอด ในขณะเดียวกันอำนาจที่คนยอมรับมาก คือ อำนาจที่มาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา และอำนาจทางไสยศาสตร์ ซึ่งบางครั้งต้องอิงกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ความเชื่อเรื่องอำนาจเหล่านี้ มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้รูปแบบพฤติกรรมของชาวบ้านดำเนินภายในกรอบของความเชื่อดังกล่าวการถวายเป็นเครื่องบูชาต่างๆ แก่ภูตผีเทพเจ้า เป็นการปฏิบัติทางศาสนาที่พบเห็นการอยู่ทั่วไป

ยศ สันตสมบัติ (2540) กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาได้พยายามค้นคว้าทำความเข้าใจ กับต้นกำเนิดและพัฒนาการของศาสนานักสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ความเชื่อศาสนามีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์ ค่านิยม ที่ว่าศาสนา คือ “ความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย” ศาสนาเกี่ยวพันเชื่อมโยงโดยตรงกับความ

ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมนุษย์เชื่อว่า ความสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางธรรมชาติและวิถีของมนุษย์ ศาสนาต่างๆ ของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในรูปของรูปแบบ เช่น การจัดองค์กรและพิธีกรรม และในด้านของเนื้อหาหรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น

การบนบานศาลกล่าวเป็นวิธีการแบบหนึ่งของคนไทยส่วนใหญ่ที่คิดว่าสิ่งต่างๆ ที่ตนเองเคารพนับถือนั้นสามารถช่วยให้ตนเองได้สมดังประสงค์ วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้มาตั้งแต่ครั้งโบราณจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถช่วยในทางด้านจิตใจ การบนบานศาลกล่าวถือเป็นค่านิยมปฏิบัติกันอยู่ซึ่งในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจน คือ การจัดการแสดงละครแก้บนให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงสรุปได้ว่า พิธีกรรมและความเชื่อเป็นสาเหตุให้ผู้คนที่มากล่าวขอทานท้าวสุรนารีให้ตนประสบความสำเร็จแล้วได้ประสบความสำเร็จตามที่ตนมุ่งหวังจะนิยมเอากการแสดงเพลงโคราชมาใช้ในเชิงพิธีกรรมหรือใช้แก้บน ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมานานจนถึงปัจจุบัน

ความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของคนโคราชก็เช่นเดียวกับคนไทยในท้องถิ่นอื่นชาวโคราชถือว่าถ้าเกิดมาเป็นคนโคราชแล้ว จะต้องเป็นคนเจ้าคารม เป็นนักบทนักกลอนอย่างขาดเสียไม่ได้ ถ้าเช่นนั้นถือว่าไม่ทันคน ฐานะทางสังคมก็จะดูด้อยลงไปด้วย การพูด การทักทายของคนในสังคมสมัยก่อนจึงมักพูดเป็นปริศนาลองปัญญา และสามารถพูดเป็นกลอนได้ถือว่าเป็นคนที่มีความรู้มากโดยเฉพาะการเกี้ยวพาราสี มักจะไม่เกี้ยวพาราสีกันตรง แต่จะใช้คำพูดที่เป็นสำนวน เพราะเชื่อว่าถ้าไม่สามารถโต้ตอบได้ ก็แก้ปัญหาชีวิตไม่ได้ และการพูดโต้ตอบกันเป็นการพูดให้รู้จักกันดีขึ้นซึ่งนิยมพูดเป็นกลอนหรือพูดเป็นปริศนาให้ขบคิด เพลงโคราชสมัยก่อนเป็นที่นิยมกันมาก เนื่องจากการแสดงมหรสพที่เป็นหัวใจของงานฉลองสมโภชใดก็ตาม จะมีการเล่นเพลงโคราชเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การฟังเพลงจะใช้เวลานานมากซึ่งมีการใช้ถ้อยคำอันแสดงออกถึงไหวพริบปฏิภาณในการร้องโต้ตอบตั้งแต่หัวคำจนถึงรุ่งสว่าง

ทั้งนี้ในด้านการวิชาการที่ผ่านมา แม้จะมีนักวิชาการสนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับเพลงโคราชไปแล้วแต่ทว่าในมิติของการแสดงเพลงโคราชกับบทที่ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างจากเพลงโคราชรูปแบบอื่น ซึ่งยังไม่มีผู้ใดศึกษาตลอดจนในมิติของการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ ที่ยังไม่พบผลการวิจัยในด้านการสื่อสารที่ศึกษากับกลุ่มผู้มาแค้น ซึ่งส่วนหนึ่งของประเด็นที่จะศึกษานี้เป็นการต่อยอดงานวิจัยที่นักวิชาการได้เสนอแนะถึงประเด็นการสื่อสารความหมายของพิธีกรรมการแค้นยาโม ทิพย์พฐ์ กฤษณสุนทร (2552) ที่ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาในลำดับต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญที่จะศึกษาการสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแค้น ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางของการสื่อสารในเชิงพิธีกรรมแค้นที่มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมผ่านการแสดงเพลงโคราช โดยสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการต่อยอดงานวิชาการที่ศึกษาทางด้านวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นหรือสื่อพื้นบ้านประเภทอื่นในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษ และส่งเสริมให้ตระหนักและเล็งเห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นให้ยังคงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแค้น
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแค้น
3. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแค้น

นิยามศัพท์

เพลงโคราช หมายถึง สื่อพื้นบ้านชนิดหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ที่มีการนำภาษาโคราชามาใช้โต้ตอบกันเป็นคู่ ใช้การตบมือให้เข้ากับทำนองเพลงเนื่องจากไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ มีครูเพลงเป็นผู้ประพันธ์เพลงโคราชให้หมอเพลงได้นำไปทำการแสดง สามารถแบ่งออกเป็นรูปแบบต่างๆ ที่มีสัมผัสคำและเสียงสั้นยาวแตกต่างกันออกไปเพื่อให้เพลงมีความไพเราะและน่าสนใจ

หมอเพลงโคราช หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพร้องเพลงโคราช มีความรู้ ความสามารถ และไหวพริบในการแสดงสื่อพื้นบ้านเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแค้น ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านการใช้ภาษาโคราชในการโต้ตอบกลอนเพลง

ลักษณะของการแสดงเพลงโคราช หมายถึง รายละเอียดของการแสดงเพลงโคราชกับบทที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการแสดงเพลงโคราชในรูปแบบอื่น ตามองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. รูปแบบฉันทลักษณ์ 2. ประเภทของเพลงโคราช 3. การเขียนกลอนเพลงโคราช 4. การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราช 5. ท่ารำที่ใช้ในการแสดงเพลงโคราช 6. สถานที่ทำการแสดงเพลงโคราช และ 7. อัตราค่าจ้างของการแสดงเพลงโคราช

สื่อพิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่มีรูปแบบ กระบวนการ และลำดับขั้นตอนที่แน่นอน โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เคารพนับถือ ในการศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงพิธีกรรมในบทบาทหน้าที่ของรูปแบบการสื่อสารชนิดหนึ่ง

การแค้น หมายถึง การตอบแทนด้วยการว่าจ้างหมอเพลงโคราชให้ขึ้นทำการแสดงเพลงโคราชแค้นเพื่อถวายต่อท้าวสุรนารี ณ บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และหรือวัดศาลาลอย จังหวัดนครราชสีมา โดยว่าจ้างตามชุดการแสดงที่ได้สัญญาไว้เมื่อพรที่ขอประสบผลสำเร็จดังปรารถนา

บทบาทหน้าที่ของการแสดงเพลงโคราช หมายถึงภารกิจหรือหน้าที่ที่การแสดงเพลงโคราชจำเป็นต้องรับผิดชอบเพื่อตอบสนองความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม โดยใช้กรอบเวลาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกบทบาทหน้าที่ที่สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ได้ 4 ด้าน ได้แก่

1. หน้าที่ที่สืบเนื่อง
2. หน้าที่ที่หายไป
3. หน้าที่ที่คลี่คลาย และ
4. หน้าที่ที่เพิ่มใหม่

การให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราช หมายถึง การตีความของด้านผู้ผลิตหรือหมอลำ และด้านผู้บริโภคหรือผู้มาแกล้ง ที่มีต่อการจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มเยาวชน ต่อการแสดงเพลงโคราช เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของประโยชน์ที่ได้จากการแสดงเพลงโคราช

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย กำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 27 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐที่กำกับ ดูแล และส่งเสริมวัฒนธรรมเพลงโคราช จำนวน 3 คน และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มหมอลำ ที่ทำการแสดงเพลงโคราชแกล้งบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและวัดศาลาลอย จำนวน 9 คน โดยแบ่งตามประสบการณ์การเป็นหมอลำได้ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ได้แก่ รุ่นใหญ่ (ประสบการณ์ตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป) รุ่นกลาง (ประสบการณ์ระหว่าง 30-49 ปี) และรุ่นเล็ก (ประสบการณ์น้อยกว่า 30 ปี)

1.3 กลุ่มผู้มาแกล้ง ที่ทำการแกล้งท้าวสุรนารีด้วยเพลงโคราชบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและวัดศาลาลอย จำนวน 12 คน โดยแบ่งตามช่วงวัยได้ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป วัยกลางคน ที่มีอายุระหว่าง 30-49 ปี และเยาวชน ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี

2. ขอบเขตด้านเวลา เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563

3. ขอบเขตด้านสถานที่ โดยศึกษาการแสดงเพลงโคราชที่แสดงบริเวณ ณ ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและวัด

ศาลาลอย จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีการแสดงเพลงโคราชแกล้งเป็นประจำทุกวัน

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

สื่อพื้นบ้าน หมายถึง สื่อที่มีการสืบทอดของคนในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูล ความหมาย และความรู้สึกผ่านภาษา ท่าทาง การแต่งกาย ฯลฯ เป็นการแสดงออกของคนในชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเดียวกัน และทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สำหรับเพลงโคราชเป็นสื่อการแสดงพื้นบ้านที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยโคราช ซึ่งเห็นได้จากลักษณะของเพลงที่เป็นสื่อปฏิพากย์ใช้ผู้เล่นหมอลำและหญิงฝ่ายละ 2 คนว่าเพลงโต้ตอบกัน โดยใช้ภาษาถิ่นโคราชในการว่าเพลง และมีการเทียบเสียงด้วยวิธียกมือป้องหู ที่เรียกว่า “การโอ้อ้อ” ก่อนการว่าเพลงทุกครั้ง นอกจากนี้ก่อนทำการแสดงเพลงจะมีการไหว้ครู เพราะมีความเชื่อว่าเป็นช่วงที่หมอลำได้ระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ สำหรับด้านเนื้อหาของเพลงยังสะท้อนโลกทัศน์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยโคราชได้อย่างชัดเจน และเป็นสื่อที่ผูกติดกับความเชื่อในเรื่องต่างๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

Eric (1998) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมประกอบด้วยรูปแบบของการกระทำและกระบวนการความคิด พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ผู้คนปฏิบัติและแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาเช่นเดียวกับที่คิด ขณะที่ข้อมูลจากประวัติศาสตร์และการสังเกตแสดงว่า รูปแบบที่แสดงให้เห็นนั้นมีความหลากหลายและไม่คงที่ในบางส่วนของกระบวนการความคิดและพิธีกรรม สำหรับผู้ที่เข้าร่วมพิธีบ่อยครั้งที่มีความเข้าใจต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชุดความรู้และการกระทำที่ผ่านประสบการณ์ของแต่ละคน ทว่าเมื่อพูดถึงบทบาทของพิธีกรรมพบว่าพิธีกรรมไม่ได้หมายถึง การกระทำของปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่สัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบด้วย ภาษาและระบบสัญลักษณ์ ประเพณี รวมถึงศีลธรรมในด้านต่างๆ โดยที่พิธีกรรมเป็นช่วงเวลาหนึ่งที่มีความพิเศษแตกต่างจากภาวะปกติ สามารถมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามการแสดงในแต่ละชุมชน ที่มีความเชื่อหรือวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน โดยมีมนุษย์เป็นผู้กำหนดรูป

แบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ร่วมพิธี ซึ่งอาจมีการแสดงออกในรูปแบบการเฉลิมฉลองหรือพิธีกรรมโดยตรงก็ได้

3. แนวคิดเรื่องการผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Production and Reproduction)

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม หมายถึง การปกป้อง ค้ำจุน รักษา หรือเพิ่มพูนวัฒนธรรมที่มีการผลิตขึ้นในกลุ่มสังคม เมื่อเกิดการผลิตและสร้างความหมายทางวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา สมาชิกจะทำการคัดเลือกความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือการปฏิบัติที่เหมาะสมและทำการผลิตซ้ำ ด้วยวิธีการต่างๆ จนเกิดการยอมรับเป็นบรรทัดฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่ม สร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่ม วัฒนธรรมใดที่มีการผลิตขึ้นแล้วไม่ได้รับการยอมรับ วัฒนธรรมนั้น ก็จะตายไปในที่สุด (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551) โดยมีกระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ได้แก่

3.1 การผลิต คือการพิจารณาว่าวัฒนธรรมได้รับการผลิตและสร้าง ความหมายขึ้นมาได้อย่างไร ใครเป็นผู้ผลิตทางวัฒนธรรม ผู้ผลิตสร้างสัญลักษณ์หรือสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร

3.2 การเผยแพร่ คือการพิจารณาว่าผู้ผลิตวัฒนธรรมดำเนินการเผยแพร่วัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับกันในองค์การอย่างไร

3.3 การบริโภค คือการพิจารณาว่าสมาชิกในกลุ่มบริโภคหรือรับรู้วัฒนธรรมที่ถูกเผยแพร่อย่างไร และความหมายของวัฒนธรรมที่สมาชิกในกลุ่มรับรู้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

3.4 การผลิตซ้ำ คือการพิจารณาว่าวัฒนธรรมถูกผลิตซ้ำต่อเนื่องเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างไร

4. ทฤษฎีหน้าที่นิยม

การแสดงเพลงโคราชเกี่ยวข้องกับทั้งในด้านปัจเจก ชุมชน และสังคม และหน้าที่ดังกล่าวถูกส่งสมและถ่ายทอดกันมาเป็นช่วงเวลายาวนาน หน้าที่บางอย่างเป็นวัฒนธรรมส่วนที่มองเห็นได้ (Visible) เช่น เรื่องการให้ความบันเทิง แก่ชาวสาร อีกส่วนหนึ่ง คือ วัฒนธรรมส่วนที่มองเห็นไม่ได้ (Invisible) เช่น การเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่งกลุ่มคนต่างๆ เป็นต้น โดยสามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 หน้าที่สืบเนื่อง คือ หน้าที่ที่สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังเช่น ขนิษฐา นิลมั่ง (2549) พบว่า งานปูนปั้นเมื่อ

เพชรมีหน้าที่ในการเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลด้านอารยธรรม และเป็นหลักฐานทางโบราณคดีอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4.2 หน้าที่หายไป คือ หน้าที่ที่หายไปของสื่อนั้นอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่ว่าจะเป็นระดับกระบวนการทัศนสถาบันทางสังคม และวิถีชีวิต

4.3 หน้าที่คลี่คลาย คือ หน้าที่ที่มีการขยับตัว มีการปรับประยุกต์ แต่มีบางอย่างที่อิงอยู่กับของเดิม ดังเช่น ศรีณยา สีนสมรส (2546) พบว่า ลิเกสุลภูมิหน้าที่ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารให้การศึกษาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเห็นศักยภาพของลิเกสุลภูมิในฐานะสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน

4.4 หน้าที่เพิ่มเติม คือ หน้าที่ที่สื่อนั้นไม่เคยแสดงบทบาทมาก่อน อาจเนื่องจากสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงจนระบบอื่นของสังคมที่เคยทำหน้าที่ดังกล่าวไม่อาจรักษาหน้าที่นั้นไว้ได้ หรือทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ ดังเช่น เจริญชัย อิสรเดช และคณะ (2547) พบว่า โนรามีบทบาทหน้าที่ใหม่ คือการเป็นเครื่องเสริมบารมีทางการเมืองของนักการเมือง

5. สัมพันธวิทยาและการรื้อถอนความหมาย

กระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้าง (Construct) ความเป็นจริงขึ้นมานั้นเอง สมสุข หินวิมาน (2548) กระบวนการทางวัฒนธรรมที่กล่าวถึงในข้างต้นจะส่งผลให้ความหมายบางอย่างถูกคัดเลือกไว้ และความหมายบางอย่างก็จะถูกใส่เข้ามาหรือนิยามใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการรื้อถอนและสร้างความหมายขึ้นใหม่ (deconstruction and reconstruction of meaning) ซึ่งในกระบวนการประกอบสร้างความหมายนั้นจะเป็นกระบวนการที่ใครบางคนมีอำนาจในการกำกับ/ผลิต/เผยแพร่กระจายความหมายดังกล่าวออกไป ดังนั้น คำถามที่น่าสนใจก็คือ “ใคร” คือผู้มีอำนาจในการประกอบสร้างความหมายดังกล่าว และ “ทำไม” เขาจึงประกอบสร้างความหมายในลักษณะนั้น และเมื่อความหมายนั้นสามารถถูกประกอบสร้างขึ้นมาได้ ดังนั้น ความหมายก็สามารถถูกรื้อถอนและประกอบสร้างความหมายแบบใหม่เข้าแทนที่ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งก็ยังคงย้อนกลับไปสู่ประเด็นที่ว่าใครคือผู้มีอำนาจในการรื้อถอนความหมายดังกล่าวและภายใต้เงื่อนไขลักษณะใดที่จะส่งผลให้ความหมายดังกล่าวนั้นถูกรื้อถอนและประกอบสร้างใหม่

วิธีการศึกษา

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

1.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลที่มีความสลับซับซ้อนและมีความลึกซึ้ง และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากบทความ วิจัย เอกสารวิชาการ หนังสือ และตำราที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เก็บรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) บทสัมภาษณ์และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

2.2 การเก็บข้อมูลจากบุคคลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขอบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

ผลการศึกษา

1. ลักษณะของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 7 ลักษณะ คือ 1. รูปแบบฉันทลักษณ์ โดยมีการกำหนดรูปแบบฉันทลักษณ์ให้เพลงมีฉันทลักษณ์ที่สละสลวยตามที่ครูเพลงในสมัยก่อนได้กำหนดไว้ ได้แก่ เพลงคู่สอง เพลงคู่สี่ เพลงคู่หก เพลงคู่แปด เพลงคู่สิบ และเพลงคู่สิบสอง ซึ่งมีการเพิ่มรูปแบบฉันทลักษณ์เป็นไปตามพัฒนาการของเพลง 2. ประเภทของเพลงโคราชสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ แบ่งตามโอกาสที่จะเล่น ได้แก่ เพลงที่ใช้เล่นเป็นอาชีพ และเพลงชาวบ้านไว้เล่นเพื่อความบันเทิง สร้างความสนุกสนานของชาวบ้านร่วมกัน และแบ่งตามพัฒนาการของเพลง 3. การเขียนกลอนเพลงโคราช การแต่งกลอนเพลงให้มีสัมผัสที่สละสลวยไม่ใช่เรื่องง่าย ปัจจุบันหมอลำเพลงจะใช้กลอนเพลงที่มีอยู่แล้วจากครูเพลงที่เคยแต่งไว้มาทำการแสดง ส่วนหมอลำเพลงโคราชแก้บนจะใช้ความสามารถและปฏิภาณ ไหวพริบในการแต่งกลอนเพลงสดในส่วนของ

แก้บน เพื่อให้มีกลอนเพลงเฉพาะของเจ้าของแต่ละคนที่มาทำการแก้บน 4. การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราช จะมีการปรับการแต่งกายจากเดิมตามยุคสมัย โดยหมอลำเพลงชายจะใส่เสื้อคอกลมหรือคอฮาวายสั้น มีผ้าขาวม้าคาดพุง นุ่งโจงกระเบน และห้อยพระเครื่อง ส่วนหมอลำเพลงหญิง สมัยก่อนใส่ผ้ารัดอก แต่ปัจจุบันเพื่อปรับให้หมอลำเพลงหญิงมีการแต่งกายที่มิดชิด จึงเปลี่ยนเป็นใส่เสื้อรัดรูป ไม่มีปก แขนสั้น นุ่งโจงกระเบน มีพู่จีบตัดหู ทั้งนี้มีการกำหนดให้หมอลำเพลงใส่สีตามวันเพื่อให้ชุดการแสดงดูกลมกลืน พร้อมเพียง และง่ายต่อการจดจำ 5. ท่ารำที่ใช้ในการแสดงเพลงโคราช จะมีท่าโอ เป็นท่าเริ่มต้นไว้สำหรับฟังระดับเสียงตัวเอง โดยแบ่งท่ารำออกเป็นท่ารำสำหรับเพลงช้า ได้แก่ ท่าช้างเทียมแม่ และท่าปลาไหลพันพวง และท่ารำสำหรับเพลงเร็ว ได้แก่ ท่าจิก ท่ายอง และท่าประจัญบาน 6. สถานที่ทำการแสดงเพลงโคราช มีลักษณะเป็นเสา 4 เสา ยกพื้นสูง 1 เมตร เพื่อให้ผู้ชมการแสดงเห็นได้ชัด โดยสมัยก่อนหลังคาทำจากก้านมะพร้าว ปัจจุบันใช้วัสดุแข็งแรงทนทานเป็นมุงทรงสูง และใช้ตะเกียงเจ้าพายุเพื่อให้แสงสว่าง ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นใช้ไฟฟ้าแล้ว และ 7. อัตราค่าจ้างของการแสดงเพลงโคราช จะแบ่งตามชุดการแสดง ประกอบด้วย ชุดเล็กราคา 899 บาท/ชั่วโมง ชุดกลางราคา 1,099 บาท/ชั่วโมง และชุดใหญ่ราคา 1,999 บาท/ชั่วโมง

2. บทบาทหน้าที่ของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บนโดยแบ่งออกเป็นหน้าที่ที่สืบเนื่อง หน้าที่ที่คลี่คลาย หน้าที่ที่หายไป และหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ โดยการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมทั้งในระดับปัจเจก ระดับชุมชน และระดับสังคม ได้ดังนี้ 1. หน้าที่ที่สืบเนื่อง ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่ยอมรับและเห็นชัด แม้ว่าสังคมเปลี่ยนบทบาทของสื่อพื้นบ้านอย่างเพลงโคราชก็ยังคงทำหน้าที่เอกลักษณ์เดิมโดยในระดับปัจเจก จะช่วยให้หมอลำเพลงสร้างสมาธิในการร้องเพลงมีปฏิภาณ ไหวพริบในการด้นกลอนเพลงแก้บน ส่วนหมอลำเพลงโคราชที่มีอายุมากมองว่าการได้มาทำการแสดงเพลงโคราชช่วยส่งเสริมให้สุขภาพร่างกายดีขึ้น เนื่องจากไม่ได้อยู่บ้านเฉยๆ ในระดับชุมชน

“ทุกวันนี้มาว่าเพลงโคราชที่ลานย่าโม 1 วัน วัน 2 วัน เช่น มาวันจันทร์จะวันวันอังคาร พุธ ถือว่าเป็นการออกกำลังกายดีกว่าอยู่บ้านดูทีวีเฉยๆ” แฉล้ม แบนขุนทด (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2563)

ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนชาวจังหวัดนครราชสีมา

“เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้จังหวัดนครราชสีมามีเอกลักษณ์ และเป็นเอกลักษณ์หนึ่งที่คนที่มาจังหวัดนครราชสีมาได้แสดงความเคารพต่อสิ่งที่คนโคราชเคารพ ซึ่งพูดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของที่ทำให้เพลงโคราชยังคงอยู่และเพลงโคราชถือว่าเป็นเสน่ห์ของคนในจังหวัด วินัย ปุณยรัชตปริดา (สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2563)

อีกทั้งยังช่วยให้ส่งเสริมอาชีพสู่ชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งทำให้หมอลำเพลงสามารถเป็นหมอลำเพลงและประกอบอาชีพอื่นได้ด้วย 2. หน้าที่ที่คลี่คลาย เป็นหน้าที่ที่คลายตัวหรือขยับไปจากเดิมไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการประยุกต์หน้าที่เก่าที่มีมาแต่เดิม แต่ยังมีบางส่วนอิงอยู่กับของเดิม โดยในระดับปัจเจกช่วยให้คนที่มาฟังเพลงโคราชรู้สึกสนุกสนาน สร้างสุนทรียะและความบันเทิงจากกลอนเพลงที่มีความสละสลวย และเนื้อหาที่สนุกสนาน ระดับชุมชน มีหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ในการระลึกถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษร่วมกัน

“ก็ยังโชคดีตรงที่มีสิ่งที่คนโคราชนับถึงก็คือคุณย่าหมู และผูกโยงในเรื่องของการแก้บนและในมุมมองของคนไทยหรือยังเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังเชื่อในเรื่องที่เขาเทิดทูนบูชาเพราะฉะนั้นอยากจะเชิญชวนให้ทุกคนพูดถึงคุณย่าหมูที่มีคุณูปการต่อจังหวัดนครราชสีมา” ชัยนันท์ แสงทอง (สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2563)

และระดับสังคม โดยการขัดเกลาทางสังคมที่เน้นที่เยาวชนผ่านการปลูกฝังให้เห็นถึงคุณค่าของเพลงโคราชซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนได้คลี่คลายหายไปจากเดิม แต่ทว่าในปัจจุบันหมอลำเพลงรุ่นใหม่ก็ยังคงมีเพิ่มขึ้นจากครอบครัวหมอลำเพลงที่หัดให้รุ่นลูกหลานได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 3. หน้าที่ที่หายไป เป็นหน้าที่ที่หายไปอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่ได้คงเดิมเหมือนในอดีต โดยในระดับปัจเจกที่เห็นได้ชัดเจน คือ การเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมในตัวหมอลำเพลง ที่จากเดิมมีแฟนคลับ แม่ยก ติดตามการแสดงชื่นชมในความสามารถ แต่ปัจจุบันไม่มีเช่นเดิมแล้ว ส่วนในระดับชุมชน เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเนื้อเพลงโคราช เช่น ข่าวน้ำท่วม การเตือนภัยต่างๆ ที่หายไปจากก่อน ซึ่งปัจจุบันผู้คนรับสารจากช่องทางอื่นที่รวดเร็วกว่า และระดับสังคม โดย

ค่านิยมทางสังคม ที่จากมีการยกย่องเพลงโคราชแต่ปัจจุบัน การว่าจ้างเพลงโคราชนั้นมีส่วนของการแก้บนเท่านั้นที่ยังได้รับความนิยม โดยการแสดงเพลงโคราชถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับความเชื่อเท่านั้น และ 4. หน้าที่ที่เพิ่มใหม่ บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ภายใต้เงื่อนไขบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปเพื่อตอบสนองปัญหาใหม่ๆ ของสังคม ไม่มีจากเดิมแต่มีในปัจจุบัน โดยในระดับปัจเจกที่ช่วยให้ผู้คนได้พึ่งพาทางจิตใจในช่วงวิกฤตของชีวิต ผ่านพิธีกรรมการบนบานศาลกล่าว ทำให้เพลงโคราชมียุทธศาสตร์หน้าที่ที่เพิ่มใหม่เป็นเพื่อการแก้บน

“ในอนาคตถ้าคนยังชื่นชอบถ้าคนยังเคารพคุณย่าหมูหมอลำเพลงก็จะได้เล่นตลอดเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่เคารพแต่คุณย่าหมูหรือ ศาลตะปูสิ่งศักดิ์สิทธิ์เจ้าที่เจ้าทางหลวงพ่อคุณก็มีคนเอาไปถวายไปบนอย่างหน่วยงานต่างๆที่ให้เพลงโคราชไปช่วยเอาไปประชาสัมพันธ์” ราพันธ์ เพชรโคกสูง (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2563)

ส่วนระดับชุมชน เพลงโคราชได้ช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามคำบอกต่อของผู้คนว่าย่าหมูศักดิ์สิทธิ์ ใครอยากได้อะไรให้มาขอพรย่าหมู จึงทำให้มีผู้คนทั้งคนโคราชและต่างถิ่นต่างแวะเวียนมากราบไหว้ขอพร และระดับสังคม เพลงโคราชช่วยให้เกิดเครือข่ายสถาบันการศึกษาที่มีความร่วมมือเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้อนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการยกระดับให้เพลงโคราชได้เป็นที่รู้จักในระดับชาติ โดยการมอบรางวัลให้ผู้สืบทอดวัฒนธรรมชุมชนเป็นศิลปินแห่งชาติอีกด้วย

3. การให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน เมื่อแบ่งด้านผู้ผลิต ที่หมายถึง หมอลำเพลง และด้านผู้บริโภค ที่หมายถึง ผู้มาแก้บน และจำแนกเป็นกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มเยาวชน ทำให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในการให้ความหมายของคุณค่าทั้ง 2 ฝ่ายที่ได้ตีความจากการรับสาร โดยสามารถสรุปได้ว่า การให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน มี 9 ประการ ได้แก่ 1. สร้างรายได้ โดยเป็นการให้ความหมายของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชจากฝั่งผู้ผลิตทั้ง 3 กลุ่ม เนื่องจากเป็นผู้ใช้สื่อบ้านอย่างเพลงโคราชไปประกอบอาชีพ ดังนั้นเพลงโคราชจึงช่วยสร้างรายได้ให้กับฝั่งผู้ผลิต 2. หวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ถิ่น พบว่า ด้านผู้ผลิตทั้ง 3 กลุ่มมีความห่วงหาญญิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น จากการคลุกคลีในการใช้เพลงโคราชมาเป็นระยะเวลานาน ในขณะที่ด้านผู้บริโภค อย่างผู้มาแค้น กลับพบเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการห่วงหาญญิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น เพราะกลุ่มผู้สูงอายุต้องการอยากที่จะรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษยาวนานเท่านั้น 3. ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน พบว่าทั้งด้านผู้ผลิต และผู้บริโภค ตลอดจนครบทั้ง 3 กลุ่ม ต่างมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนทั้งสิ้น สาเหตุจากที่เพลงโคราชมีความชัดเจนกว่าสื่อพื้นบ้านอื่น

“เพลงโคราชถือว่าเป็นเพลงประจำจังหวัดโคราช คนโคราชก็มีความภาคภูมิใจเพราะเพลงเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำเหมือนใคร” ทองสุข คลังจินดา (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2563)

4. อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พบว่ามีการให้ความสำคัญของคุณค่าการแสดงเพลงโคราชเช่นเดียวกับความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน คือทั้ง 2 ด้านและ 3 กลุ่ม และมีเหตุผลสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน 5. ส่งเสริมสุขภาพ พบว่ามีเพียงด้านผู้ผลิต อย่างหมอเพลงโคราช และเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ที่มองว่าการมาว่าเพลงโคราชอยู่เป็นประจำ ช่วยส่งเสริมทางด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องจากอายุที่มากขึ้นจึงไม่สามารถไปประกอบอาชีพอย่างอื่นได้ง่ายนัก 6. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ พบว่ามีเพียงด้านผู้ผลิต คือหมอเพลงโคราช เฉพาะกลุ่มเยาวชนเท่านั้น เนื่องจากหมอเพลงโคราชที่เป็นเยาวชน และกำลังศึกษาอยู่ จะมาว่าเพลงเฉพาะวันหยุด ส่วนวันธรรมดา ก็ไปเรียนตามปกติ จึงถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 7. ระลึกถึงวีรกรรมของท้าวสุรนารี พบว่าทั้งด้านผู้ผลิต และผู้บริโภค ตลอดจนครบทั้ง 3 กลุ่ม ต่างระลึกถึงวีรกรรมของท้าวสุรนารี จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ และการเล่าขานต่อกันมาทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ของเมืองโคราชและท้าวสุรนารี 8. ที่พึ่งทางจิตใจ พบเฉพาะด้านผู้บริโภค อย่างผู้มาแค้น และทุกกลุ่มของผู้มาแค้น เพราะเป็นสิ่งที่ผู้มาแค้นรู้สึกว่าการได้มาบนบานศาลกล่าวอย่าโม และหากสำเร็จจะถวายด้วยเพลงโคราชเป็นการให้กำลังใจ และหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในช่วงที่ต้องการกำลังใจได้เป็นอย่างดี และ 9. ส่งเสริมการท่องเที่ยว พบเฉพาะด้านผู้บริโภค อย่างผู้มาแค้น และกลุ่มวัยกลางคน ที่มองว่าเพลงโคราชแค้นช่วยทำให้คนที่อยู่ต่างถิ่น ต่างที่ได้เดินทางกลับมาแค้นที่โคราชเปรียบได้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดนครราชสีมา

“อย่าโมเถิดว่าเป็นวีรสตรีที่ชาวบ้านให้ความเคารพบูชา ไปกราบไหว้บนบานศาลกล่าว พอบนได้แล้วก็ต้องแค้น มี การบอกต่อกันเรื่อยๆ ว่าถ้าจะบนอย่าโมให้บนด้วยเพลงโคราช แล้วก็กลายเป็นธุรกิจ” จิรโรจน์ ตั้งอมรสติย์ (สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2563)

อภิปรายผล

1. ลักษณะเฉพาะของการแสดงเพลงโคราชแค้น

การแสดงเพลงโคราชแค้นในปัจจุบัน มีภาคส่วนราชการของจังหวัดนครราชสีมา โดยเทศบาลนครราชสีมา เข้ามาบริหารจัดการ ควบคุม ดูแลการแสดงเพลงโคราช โดยการ จัดสรรพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสถานที่ที่กำหนดเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อเพลงโคราชอย่างมาก คือ ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และวัดศาลาลอย สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ที่ได้มีการบันทึกว่าอิฐของท้าวสุรนารีได้ถูกบรรจุไว้ที่ฐานของรูปปั้นท้าวสุรนารีที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและส่วนหนึ่งได้เคยบรรจุไว้ที่วัดศาลาลอย โดยมีปัจจัยสำคัญเป็นกุศโลบายที่สืบทอดกันมาว่า ท้าวสุรนารีชอบฟังเพลงโคราช ดังนั้นทางจังหวัดจึงได้จัดทำโรงเพลงเพื่อให้หมอเพลงได้ทำการแสดงเพลงโคราชแค้น ซึ่งกำหนดให้สามารถจัดแสดงได้ตั้งแต่เช้าจนถึงหัวค่ำเป็นประจำทุกวัน ผู้วิจัยเชื่อว่าสถานที่ดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้หมอเพลงมีโอกาสถูกว่าจ้างให้มาแสดงเพลงโคราชแค้น ทำให้หมอเพลงมีรายได้ และสืบทอดภูมิปัญญาของชาวจังหวัดนครราชสีมาที่มีมาอย่างยาวนานให้คงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับการระบุงค์ประกอบของพิธีกรรมของ Eric ที่ว่า 1) การสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีรูปเคารพหรือรูปปั้นเป็นวัตถุที่จะเชื่อมโยงตนเองให้เข้ากับความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุที่ถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมตลอดจนการแสดงตามคติความเชื่อ อาจมีการรำรำและบวงสรวงโดยสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเข้าไปในพิธีกรรม 2) การส่งเสริมการกระทำที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน โดยการทำพิธีกรรมในการกราบไหว้ขอพรต่อรูปปั้นท้าวสุรนารี ที่ผู้คนมีการแวะเวียนมากราบไหว้ ซึ่งไม่ได้เป็นระเบียบแบบแผนในดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความเคารพ และความศรัทธาของแต่ละคน และ 3) การรวมกลุ่ม โดยมีการร่วมกันทั้งของผู้มาแค้นและหมอเพลง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันในการร่วมพิธีกรรม

การแสดงเพลงโคราชในฐานะสื่อพิธีกรรม มีความสำคัญสอดคล้องกับเอกลักษณ์สำคัญของสื่อพิธีกรรมของ Eric ได้ว่า การแสดงเพลงโคราช คือพิธีกรรมเป็นสื่อที่เชื่อมโยงโลกสามมิติ ที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เข้าด้วยกัน หรือเชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับวัตถุสิ่งของ แต่การสื่อสารแบบพิธีกรรมนั้นจะทำการเชื่อมโยงโลกในสามมิติ มีการระดมพลังชุมชนได้อย่างเข้มข้น โดยเป็นเครื่องหมายของการเปลี่ยนผ่านสถานะทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ช่วงแยกตัวที่ปัจเจกบุคคลจะถูกแยกออกไปจากชีวิตประจำวันปกติ อาจมีการแยกทั้งในแง่เวลา สถานที่ โลกศักดิ์สิทธิ์ โลกสามัญ กิจกรรมที่เคยทำโดยมีการนำเอาสัญลักษณ์ต่างๆ มาเป็นหมุดหมาย โดยการจัดงานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ซึ่งทางจังหวัดนครราชสีมาจัดเป็นประจำทุกปี
- 2) ช่วงเปลี่ยนผ่านในช่วงเวลานี้ปัจเจกบุคคลจะต้องข้ามผ่านธรณีประตูหรือที่เรียกว่า liminality ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งความคลุมเครือ ซึ่งในทุกพิธีกรรมจะต้องมีขั้นตอนนี้ เช่น การจุดธูปกราบไหว้บูชาต่อรูปปั้นท้าวสุรนารี และ
- 3) ช่วงผนวกเข้ามาใหม่ เป็นช่วงเวลาที่ถูกทำพิธีจะถูกนำเข้ามาสู่สถานภาพใหม่ที่มีความมั่นคง ในกรณีของพิธีกรรม หมอเพลงจะกล่าวเชิญดวงวิญญาณของท้าวสุรนารีมาสถับังฟัง อย่างไรก็ตามการแสดงเพลงโคราช เป็นพิธีกรรมในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของท้องถิ่นที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่นอย่างชัดเจน มีความเข้มงวดและเป็นทางการ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นพื้นที่สร้างสรรค์และสามารถออกแบบท่วงท่าลีลาใหม่ๆ ออกไปได้อยู่ตลอดเวลา และเป็นระบบสัญลักษณ์ร่วมของชุมชน เช่น ภาษาโคราชที่นำมาใช้ร้องเพลงโคราช ซึ่งหากเป็นคนนอกที่ไม่เข้าใจภาษาโคราชก็จะไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาของกลอนเพลงได้เช่นกัน

2. เพลงโคราช : การยึดโยงกระแสความเชื่อ

จากผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาอธิบายการผลิตและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Production and Reproduction) ของกาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) ได้ดังนี้

- 1) ด้านการผลิต โดยการสร้างความหมายของการแสดงเพลงโคราชให้เกิดขึ้น โดยมีหมอเพลงซึ่งเป็นผู้สืบทอดทางวัฒนธรรม โดยทางจังหวัดนครราชสีมามีการจัดทำรูปปั้นท้าวสุรนารีเพื่อเป็นสัญลักษณ์สำหรับการประกอบพิธีกรรมความเชื่อ ที่มีการเชื่อมโยงความเชื่อว่าท้าวสุรนารีสมัยยังมีชีวิตอยู่ชื่นชอบการฟังเพลงโคราชเป็นอย่างมาก

- 2) ด้านการเผยแพร่ เป็นการแบ่งปันความหมายทางวัฒนธรรมให้เกิดการรับรู้ถึงพิธีกรรมความเชื่อผ่านสื่อต่างๆ จากพฤติกรรมที่เปิดรับสื่อที่หลากหลายของคนในสังคม ทำให้การแสดงเพลงโคราชสามารถเข้าถึงเป็นที่รู้จักในวงกว้างได้ง่ายมากขึ้น อีกทั้งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการยกระดับหมอเพลงให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ทำให้เพลงโคราชมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากขึ้นไปอีกด้วย

- 3) ด้านการบริโภค คือการพิจารณาว่าสมาชิกในกลุ่มบริโภคหรือรับรู้วัฒนธรรมที่ถูกเผยแพร่โดยการบอกต่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารีที่เมื่อมาขอพรแล้วจะประสบความสำเร็จตามที่หวังไว้ โดยผู้วิจัยเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่มีความเป็นพลวัตมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา โดยสื่อพื้นบ้านอย่างเพลงโคราชเองได้มีการปรับตัวโดยเชื่อมโยงกับความเชื่อเพื่อให้ยังคงสามารถสืบทอดต่อไปได้ และที่ผู้วิจัยสังเกตได้ พบว่ากลุ่มคนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับดวงวิญญาณมีอยู่จำนวนมาก และมีความเชื่อที่มีการบอกต่อกันระหว่างบุคคลไปยังบุคคล ทำให้มีคนหรือกลุ่มคนมาพิสูจน์ความเชื่ออย่างต่อเนื่อง ในที่นี้กล่าวได้กับผู้ที่มีความเชื่อท้าวสุรนารีชอบฟังเพลงโคราชและศักดิ์สิทธิ์ หากต้องการประสบความสำเร็จหรือร้องขอในสิ่งที่ต้องการให้บอกกล่าวต่อท้าวสุรนารีโดยใช้เพลงโคราชเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน

- 4) ด้านการผลิตซ้ำ คือการพิจารณาว่าวัฒนธรรมถูกผลิตซ้ำต่อเนื่องเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างไร ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) กล่าวว่า การผลิตซ้ำมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมโดยเทคโนโลยี กลุ่มคน และสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งการผลิตซ้ำสามารถทำได้โดยการสื่อสารผ่านตัวบุคคลหรือการใช้สื่อเทคโนโลยี ด้วยวิธีต่างๆ แต่ทว่ามีความเชื่อชุดใหม่เกิดขึ้นและถูกผลักดันด้วยกระแสของสื่อออนไลน์หรือสื่อสารมวลชน อย่างเช่นรายการโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างคนกับวิญญาณ โดยออกอากาศทั้งช่องทางออนไลน์และสถานีวิทยุโทรทัศน์ซึ่งถือเป็นสื่อกระแสหลัก นับได้ว่าเป็นสื่อที่มีผู้เปิดรับสารจำนวนมาก จึงส่งผลให้ชุดความเชื่อดังกล่าวถูกแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว จากความเชื่อชุดเดิมคือ ท้าวสุรนารีชอบเพลงโคราช และความเชื่อชุดใหม่ที่เข้ามาต่อสู้อีก คือ ท้าวสุรนารีชอบหมากสด และการบนบานศาลกล่าว

ต่อท้าวสุรนารีให้มาในวันพุธ เวลา 21.00 น. จึงทำให้มีผู้ที่มีความเชื่อต่างสนใจมาพิสูจน์ในความเชื่อชุดใหม่ ซึ่งในปัจจุบันมีจุดบริการท่าหมากรูด โดยมีราคาชุดละ 49 บาท บริการไว้อยู่ด้านหน้าของโรงเพลงโคราช สิ่งที่น่าสนใจคือ มีผู้ท่าหมากรูดถวายต่อท้าวสุรนารีเป็นจำนวนมาก ด้วยปัจจัยทางด้านราคาที่มีราคาถูกกว่าเพลงโคราชอยู่มาก และปัจจัยทางด้านเวลาที่ผู้แก้บนใช้เวลาท่าหมากรูดเพียงประมาณ 3-7 นาที ซึ่งช่วยลดระยะเวลาที่ใช้ไปกับการแก้บนได้มากเมื่อเทียบกับการรับชมการแสดงเพลงโคราชที่ใช้เวลานานเป็นชั่วโมง อีกทั้งผู้ที่มีความเชื่อที่เดินทางมาในช่วงกลางวัน ยังเป็นผลดีตรงที่ไม่ต้องพบกับสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว นอกจากนี้ยังมีผู้ที่บนบานศาลกล่าวด้วยรูปแบบอื่นที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น การวิ่งรอบลานอนุสาวรีย์ การทำความสะอาดลานอนุสาวรีย์ เป็นต้น เพราะฉะนั้นหมอเพลงโคราชต้องทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นและวางแผนรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเข้ามาแทรกแซงอย่างรวดเร็วทันที

3. ก้าวสู่เส้นทางอันเป็นที่พึงแห่งจิตใจ

การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้จากผู้มาแก้บนตามแนวคตินิยมวิทยาและการรื้อถอนความหมายนำมาซึ่งการอธิบายการให้ความหมายของคุณค่าของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บนได้ดังนี้ การให้ความหมายของคุณค่าของการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บนของผู้แก้บน สอดคล้องกับ กระบวนการสื่อสารในทัศนะของฮอลล์ก็คือกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริงขึ้นมานั่นเอง สมสุข หินวิมาน (2548) กระบวนการทางวัฒนธรรมที่กล่าวถึงในข้างต้นจะส่งผลให้ความหมายบางอย่างถูกคัดเลือกไว้และความหมายบางอย่างก็จะถูกใส่เข้ามาหรือนิยามใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการรื้อถอนและสร้างความหมายขึ้นใหม่นั้นเอง โดยผู้ที่มาแก้บนจะให้ความหมายและคุณค่าตามความเชื่อของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นคนละความหมายกับผู้ส่งสารได้ โดยผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่จำเป็นต้องเป็นรหัสเล่มเดียวกันหรือชุดเดียวกันเสมอไป อาจจะไม่ตรงกัน ไม่สอดคล้องกัน จนถึงขั้นขัดแย้งกัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลังประสบการณ์ ระดับการศึกษา อาชีพ จุดยืนทางการเมือง เพศอุดมการณ์ เป็นต้น ในขณะที่ผู้มาแก้บนที่ต่างมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกันก็อาจให้ความหมายและคุณค่าแตกต่างกันไปด้วย ตัวอย่างเช่น คนในชุมชนที่มีการสืบทอดความเชื่อต่อกัน

มาจากรุ่นสู่รุ่น หรือคนนอกชุมชนที่มีความเชื่อที่เกิดขึ้นจากตัวเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกรับรู้ของผู้ส่งสารว่ามีความสนใจที่จะเลือกเข้าถึง เปิดรับ ตีความ และจดจำเรื่องใด อย่างไร

การดำเนินชีวิตท่ามกลางสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศทำให้ทุกชีวิตต่างดิ้นรนต่อสู้เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี ความมั่นคงและความสำเร็จในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ใช่เรื่องแปลกหากมีผู้ที่วิงวอนขอพรโดยการสื่อสารกับสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่ว่าจะเป็นเทพ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดวงวิญญาณ เนื่องจากสภาพปัญหาดังกล่าวเป็นความยากในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยการฝ่าฟันปัญหาต่างๆ ที่ถาโถมเข้ามา และความไม่มั่นใจที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เมื่อนำมาบวกรวมกับกระแสความเชื่อที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้คนจำนวนมากต่างโยกย้ายที่พึ่งทางจิตใจเพื่อช่วยเป็นแรงผลักดันและเสริมความหวัง ตลอดจนก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

ไม่เพียงแต่ผู้ที่มีความเชื่อเท่านั้นที่จะหันไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่ไม่มีความเชื่อหรือรู้สึกเฉยๆ กับเรื่องสิ่งที่มองไม่เห็น เมื่อเกิดปัญหาหรือต้องการที่พึ่งก็เลือกหันไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วทำให้ทราบเหตุผลที่ว่าความกังวลใจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ถึงขนาดที่ว่าผู้ที่ไม่เชื่อเลือกทำตามผู้ที่มีความเชื่อ เพียงเพราะต้องการคลายความกังวลใจจากเรื่องราวให้กลายเป็นดี อีกทั้งรู้สึกไม่ได้ส่งผลเสียหายอะไรเป็นเพียงการลองพิสูจน์ความศักดิ์สิทธิ์ตามที่มีการกล่าวขานต่อกันมาเท่านั้นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จังหวัดนครราชสีมาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมาได้

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการส่งเสริมทางวัฒนธรรมสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมและผลักดันการเป็นหมอเพลงโคราชในระดับเยาวชน เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกการสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไป

1.3 สื่อพื้นบ้านอื่นสามารถนำรูปแบบการสื่อสารการแสดงเพลงโคราชไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของต่างๆ ให้เหมาะสมกับสื่อพื้นบ้านนั้นๆ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 การวิจัยในครั้งนี้นับเป็นการศึกษาการแสดงเพลงโคราชแก่นบ ซึ่งการศึกษาในครั้งต่อไปสามารถศึกษาในประเด็นของการแสดงเพลงโคราชเพื่อการเฉลิมฉลองที่ทางจังหวัดนครราชสีมาได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะ

ของท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญที่ทางจังหวัดนครราชสีมาได้จัดขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติและยกย่องวีรกรรมของท้าวสุรนารี

2.2 ควรมีการศึกษาโดยนำแนวคิดสตรีนิยม (feminism)

มาอธิบายถึงสิทธิและความเสมอภาคของสตรี วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศโดยวิเคราะห์ผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ของท้าวสุรนารีได้มีการบันทึกไว้ถึงวีรกรรมการต่อสู้จนได้รับชัยชนะที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ถือได้ว่าเป็นสตรีที่มีความกล้าหาญอย่างมาก สร้างคุณงามความดีต่อประเทศชาติและได้รับการยกย่องมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ชนิษฐา นิลผึ้ง. (2549). *การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีงานปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพย์พชร ฤกษ์สุนทร . (2552). *การวิเคราะห์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต).
- เจียรชัย อิศรเดช และคณะ. (2547). *ศักยภาพโนราในการพัฒนาท้องถิ่น*. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)). มหาวิทยาลัยรังสิต, คณะนิเทศศาสตร์, ภาควิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์.
- ศรัณยา สีนสมรส. (2546). *บทบาทที่เปลี่ยนไปของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- สมสุข หินวิมาน. (2548). *ทฤษฎีสถาบันวัฒนธรรมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร* (หน่วยที่ 13). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Eric W Rothenbuhler. (1998). *Ritual communication: from everyday conversation to mediated ceremony*. Thousand Oaks: Sage Publications.